

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІНДУСТРІАЛЬНИХ
ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ

Зеленько Олександр Олегович

УДК 338.47:629.33

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СТИМУЛЮВАННЯ
ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Радченко Любов Пантелеймонівна,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди, професор кафедри економічної
теорії

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Благун Іван Семенович,
Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника, завідувач кафедри економічної
кібернетики

кандидат економічних наук, доцент
Ісаєва Наталія Іллівна, Національний
аерокосмічний університет
ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»,
доцент кафедри фінансів

Захист відбудеться «26» червня 2015 р., о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.251.01 у Науково-дослідному центрі індустріальних проблем розвитку НАН України за адресою: 61022, м. Харків, площа Свободи, 5, Держпром, 7-й під'їзд, 8 поверх.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України за адресою: 61022, м. Харків, площа Свободи, 5, Держпром, 7-й під'їзд, 8 поверх.

Автореферат розісланий «26» травня 2015 р.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

М. С. Дороніна

ЗАГАЛЬНА

ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Економічна політика держави в багатьох розвинених країнах і країнах, що розвиваються спрямована на покращення умов ведення підприємницької діяльності, яка є визначальною складовою ділової активності. Згідно доповіді Світового банку у рейтингу легкості ведення бізнесу у 2013 р. Україна покращила свої позиції: так у 2011 р. вона посіла 149 місце серед 183 країн світу, а у 2012 р. – 152, у 2013 р. – 137 місце серед 185 країн світу. Не зважаючи на певне покращення позиції України у зазначеному рейтингу, в національній економіці спостерігається зменшення кількості підприємств: у 2010 р. на 10 тис. наявного населення припадало 477 підприємств, у 2011 р. – 372, 2012 р. – 351 і лише у 2013 р. спостерігається незначне підвищення цього показника до 378 суб'єктів господарювання. Подібна тенденція спостерігається і серед фізичних осіб-підприємців: у 2010 на 10 тис. наявного населення припадало 394, у 2011 р. – 290, у 2012 р. – 271, у 2013 р. кількість підприємців несуттєво зросла до 292 підприємця. Зазначена негативна ситуація спостерігається і по показникам зайнятості населення, яка протягом 2010-2013 рр. щорічно зменшується. Поточна ситуація не відповідає національним інтересам та обумовлює застосування виваженої державної політики як концентрованої, науково обґрунтованої діяльності держави зі стимулювання ділової активності в економіці на макро- і мікрорівнях з метою забезпечення загального добробуту.

Враховуючи вищезазначене, дослідження проблем державної політики у сфері стимулювання ділової активності національної економіки, обґрунтування нових і удосконалення існуючих підходів до розробки і впровадження стимулюючих заходів держави є актуальним.

Значний внесок у розуміння ролі держави в економіці, обґрунтування необхідності державного втручання та визначення важелів впливу й об'єктів регулювання внесли дослідження Дж. Кейнса, Р. Харрода, Е. Хансена, М. Фрідмена. Роль інформації у вирішенні питань забезпечення дієвості економічної політики досліджував П. Самуельсон. Значну увагу значенню державної політики, зокрема з усунення негативних наслідків наявності асиметричної інформації на ринках, приділяв у своїх роботах Д. Стігліц.

Виявленню і дослідженню актуальних проблем державної політики в сфері економіки, шляхів їх розв'язання присвячені праці таких вітчизняних вчених, як О. Алімова, О. Амосова, І. Благуна, В. Гейця, А. Гальчинського, Ю. Іванова, Б. Кваснюка, І. Лукінова, В. Пастухової та ін.

Незважаючи на значну увагу науковців до проблем, пов'язаних з державною політикою, питання стимулювання ділової активності національної економіки залишається переважно поза увагою наукового аналізу.

Наявність невирішених проблем та недостатньо досліджених питань у сфері державної політики стимулювання ділової активності зумовили актуальність обраної теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась в рамках планів виконання науково-дослідної роботи кафедри економічної теорії Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди за темою: «Соціально – економічні умови реалізації стратегії інноваційного розвитку економіки України» (номер державної реєстрації

0112U002006), в якій автором запропоновано методичний підхід до визначення стану ділової активності в Україні.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є подальший розвиток теоретико – методичних положень і практичних рекомендацій щодо вибору складових державної політики, спрямованих на стимулювання ділової активності в Україні.

Для досягнення зазначеної мети поставлено і вирішено наступні задачі:

уточнити сутність змісту поняття «ділова активність» у відповідності до його приналежності економічній системі певного рівня;

визначити шляхи адаптації міжнародного досвіду з оцінки стану ділової активності до умов національної економіки;

розвинути методичний підхід щодо оцінки дієвості стимулюючих заходів економічної політики виходячи з характеристик економічного стану адміністративної території;

оцінити надійність прогнозних показників «Індексу ділових очікувань» Національного Банку України;

обґрунтувати заходи стимулюючого впливу держави на стан ділової активності в національній економіці.

Об'єктом дослідження є процес стимулювання ділової активності в економіці України засобами державної політики.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти визначення стану ділової активності та формування важелів стимулюючого впливу держави на ділову активність підприємницького сектору національної економіки.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою дисертації є роботи вітчизняних і іноземних економістів з проблем ділової активності, інвестування і державної економічної політики, статистичні дані, законодавчі, нормативно-правові акти України.

Під час дослідження були використані такі методи дослідження: *аналізу і синтезу* – для встановлення складових ділової активності; *системного підходу* – для обґрунтування сутності поняття ділова активність на національному рівні; *абстрактно - логічний* – для узагальнення сучасних наукових концепцій та підходів з проблематики руху іноземних інвестицій; *системно - логічний* – для обґрунтування чинників, які обумовлюють особливості стимулювання ділової активності в трансформаційній економіці; *графічний* – для ілюстрації характеристики процесів, висновків, отриманих в результаті дослідження; *статистичні* – для перевірки надійності прогнозів комплексного випереджаючого індикатора “Індекс ділових очікувань”, який запроваджено Національним банком України та його складових.

Інформаційну базу дослідження складають: законодавчі акти України, нормативні документи центральних органів влади, дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України, Державної регуляторної служби України, джерела статистичної та аналітичної інформації періодичних видань, монографії вітчизняних і іноземних фахівців, ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в подальшому розвитку

теоретико – методичних підходів до обґрунтування напрямів державної політики стимулювання ділової активності в Україні.

Результати, які мають різний ступінь наукової новизни є такими:

набули подальшого розвитку:

методичне забезпечення щодо оцінки стану ділової активності, як складової стимулювання розвитку підприємництва, яке, на відміну від існуючого, ґрунтується на використанні методу миттєвих спостережень, що дозволяє імплементувати досвід розвинених країн щодо кількості досліджуваних суб'єктів господарювання, які залучаються до опитування, підвищити надійність результатів опитування та заздалегідь встановлювати відсоток, який припадає на помилку в отриманих результатах;

методичний підхід до визначення індексу ділових очікувань, який на відміну від існуючого, ґрунтується на макроекономічних індикаторах, які є лідерами за частотою використання в країнах з розвинутою економікою і передбачає часткову заміну складових вітчизняного індексу ділових очікувань, що дозволить співставляти індикатори ділової активності в Україні із світовими аналогами, підвищити інвестиційну привабливість, а також, точність оцінки стану ділової активності підприємницького сектору національної економіки;

методичний підхід до визначення ступеня впливу заходів економічної політики, який, на відміну від існуючих, передбачає розміщення адміністративних областей України в просторі «економічний стан - ділові очікування підприємницького середовища» і передбачає встановлення граничних меж у значеннях «індексу ділових очікувань» на основі методу «золотого перетину», що дає можливість розрізнити стан ділових очікувань підприємницького середовища;

удосконалено:

визначення змісту поняття «ділова активність» яке, на відміну від існуючих, розкриває його як процес функціонування макроекономічної системи, що підпадає під стимулюючий вплив держави і спрямований на забезпечення використання економічних ресурсів з метою підвищення добробуту населення, це дає змогу обґрунтування напрямів державної політики стимулювання ділової активності в Україні;

організаційно – методичний підхід щодо обґрунтування порядку формування важелів стимулюючого впливу держави на ділову активність, який, на відміну від існуючих, передбачає обов'язковий доказ необхідності державного втручання в підприємницьку діяльність на засадах економічного аналізу, що дозволить підвищити дієвість заходів політики стимулювання ділової активності та посилить обґрунтованість рішень органів державної влади.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблені теоретико – методичні підходи дозволяють покращити якість державної політики стимулювання ділової активності економіки України. Впровадження наукових здобутків, представлених в дисертації, дозволить: підвищити надійність оцінки стану і динаміки ділової активності національної економіки, що дозволить підвищити обґрунтованість державної політики стимулювання ділової активності на державному рівні; підвищити можливість співставлення «Індексу ділових очікувань» НБУ з

аналогічними показниками в розвинених країнах, точність оцінки та прогнозування ділової активності підприємств, що дозволить підвищити інвестиційну привабливість національної економіки; визначати дієвість заходів держави із стимулювання ділової активності та проводити моніторинг ефективності діяльності місцевих органів влади.

Прикладні результати дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди при викладанні курсів «Макроекономічне прогнозування», «Національна економіка», «Макроекономіка» (довідка № 01 – 320 від 15.03.2012 р.), в роботі Фонду підтримки підприємництва Харківської обласної державної адміністрації (довідка №348/1 від 10 березня 2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати дисертації є особистим здобутком автора. Внесок здобувача у наукових працях, що були опубліковані у співавторстві, зазначено у списку робіт в авторефераті (с.17).

Апробація результатів дисертаційної роботи. Основні положення дисертації доповідалися й обговорювалися на Міжнародній науково - практичній конференції «Соціально – економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (м. Харків, 2011 р.), Міжнародній науково - практичній конференції «Соціально – економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (м. Харків, 2012р.), Міжнародній науково - практичній конференції «Інноваційна економіка – напрямок сталого розвитку держави» (м. Сімферополь, 2012 р.), XIII Міжнародній науково - практичній конференції «Економіка та управління: проблеми науки та практики» (м. Львів, 2012 р.), Міжнародній науково –практичній конференції «Соціально – економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (м. Харків, 2014 р.)

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 12 наукових праць, серед яких 6 статей у наукових фахових виданнях, 1 публікація у закордонному виданні, 5 публікації у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 5,2 ум. – друк. арк. Особисто автору належить 4,7 ум. – друк. арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел і додатків. Основний текст роботи містить 16 таблиць та 35 рисунків і викладений на 182 сторінках. Робота містить перелік використаних джерел з 209 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі розглянуто загальну характеристику дисертаційної роботи, обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність, сформульовано мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, викладені основні методи дослідження, охарактеризовано наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, наведено інформацію стосовно їх апробації.

У першому розділі «**Теоретичні аспекти державної політики стимулювання ділової активності в Україні**» розкрито сутність та складові поняття «ділова активність», розглянуто їхню роль у ході формування стану національної економіки; проведено аналіз теоретичних поглядів на інвестиційний процес, як важливої складової ділової активності; встановлено особливості стимулювання ділової

активності у трансформаційній економіці.

Основою роботи стала гіпотеза про необхідність стимулюючого впливу з боку держави на стан ділової активності підприємницького сектору національної економіки, оскільки рівень ділової активності визначає інвестиційну привабливість як окремих галузей так і національної економіки в цілому.

Сучасний стан економіки України характеризується тим, що заходи державного регулювання, які застосовуються з метою покращення інвестиційної привабливості економіки дають недостатні результати. Така ситуація вимагає подальшого пошуку шляхів підвищення інвестиційної привабливості національної економіки. Одним із шляхів розв'язання цієї проблеми є визначення стану ділової активності як показника інвестиційної привабливості і, відповідно, його покращення за рахунок стимулюючого впливу держави. У загальному вигляді зміст стимулювання ділової активності в національній економіці можна представити наступним чином, рис.1.

Рис.1 Визначення змісту стимулювання ділової активності в національній економіці

Поняття «ділова активність» зустрічається при розгляді економічних систем різних рівнів і розуміється науковцями по різному. На мікрорівні під діловою активністю розуміють властивості людини або специфіку діяльності підприємства (Б.

А. Райзберг, М. А. Рябова, Л. В. Донцова, Н. О. Нікіфорова, В. В. Ковальов), на мезорівні – розглядається діяльність групи підприємств (галузь) чи суб'єктів господарювання на певній території (Британський Королівський інститут закупок і постачання CIPS), Індекс ділової активності Федерального резервного банку Філадельфії, Національна Асоціація Домобудівників (США)), на макрорівні дослідники розглядають функціонування економічної системи в цілому (Національний інститут управління постачанням (ISM, США), Банк Японії, Дослідницький інститут IFO (Німеччина).

Для визначення змісту поняття ділової активності в роботі використаний системний підхід, який дозволяє розглядати економіку як великомасштабну економічну систему, що, з одного боку, складається з підсистем економіки адміністративних територій, а з іншого, з підсистем взаємопов'язаних галузей та міжгалузевих комплексів. Грунтуючись на зазначеному підході та розумінні важливої ролі держави в сучасному економічному розвитку, ділову активність можна визначити, як процес функціонування макроекономічної системи, що підпадає під стимулюючий вплив держави і спрямований на забезпечення використання наявних ресурсів з метою підвищення добробуту населення.

З метою вимірювання рівня ділової активності використовується багато показників. Основними серед них є: динаміка інвестицій, обсяги виробництва, будівництва, показники прибутку і рівня доходу, зайнятості, показники обсягів внутрішньої і зовнішньої торгівлі, товарних запасів та ін.

У світовій практиці для визначення коливань ділової активності в економіці широко використовуються відповідні індекси. Всі існуючі в міжнародній практиці індекси можна поділити на декілька груп, а саме: фондові, рейтинги, зведені (інтегральні). Враховуючи переваги і недоліки зазначених груп індексів, у міжнародній практиці все ширше застосовуються інтегральні індекси ділової активності. В світовій практиці ці індекси зазвичай позначають аббревіатурою PMI або ISM. Така назва пов'язана з їх виникненням: вперше індекси ділової активності почала розраховувати в 1920 рр. у США «Національна асоціація менеджерів із закупівель» (National Association of Purchasing Managers, NAPM), яка із січня 2002 р. змінила назву на Національний інститут управління поставками (ISM, Institute for Supply Management). Основною властивістю індексів ISM (PMI) є те, що він являє собою випереджаючий індикатор ділового циклу, прогножуючи максимум зростання за 7 місяців, а мінімум – за 3 місяці. Індекси ділової активності, які широко використовуються в розвинених країнах справляють значний вплив на ділову активність в економіці через сильний кореляційний зв'язок із макроекономічними показниками. Інформація, яку надають індекси, дозволяє органам державної влади, інвесторам, фахівцям приймати виважені рішення з приводу формування складу заходів державної політики, інвестування, збільшення або зменшення обсягів виробництва та ін.

На основі проведеного в роботі аналізу практики країн, які мають багаторічний досвід використання індексів ділової активності і країн, які недавно почали їх розраховувати, доведено необхідність державного втручання в процес створення дієвих інструментів визначення стану ділової активності. Ці заходи державної політики стимулюватимуть її зростання завдяки підвищенню прозорості

функціонування національної економіки для суб'єктів господарювання та інвесторів.

Аналіз теоретичних поглядів на інвестиційний процес свідчить, що інвестиції мають винятково важливе значення в питанні визначення стану ділової активності національної економіки. Особливу роль відіграють іноземні інвестиції, які доповнюють національні інвестиційні ресурси, і є одними із найефективніших способів інтеграції національної економіки до світового господарства.

Аналіз заходів стимулювання ділової активності свідчить, що вони мають значний вплив на економічну динаміку, однак потенціал впливу не є вичерпаним. Спостерігається дисбаланс у фінансуванні заходів стимулювання на користь провідних фінансово - промислових груп та недостатня підтримка малого та середнього бізнесу. Серед характерних особливостей, що обумовлюють невисокий потенціал заходів стимулювання можна виділити недостатнє обґрунтування заходів стимулювання, що застосовуються, відсутність системного підходу до оцінки і контролю результатів політики стимулювання, незначне і нерегулярне фінансування програм підтримки малого і середнього бізнесу. Суттєво зменшує стимулюючий ефект і суперечливі дії органів державної влади з удосконалення регуляторного середовища. Так, заходи щодо спрощення дозвільної системи й системи ліцензування супроводжуються погіршенням ситуації із функціонуванням митниці. За рейтингом Всесвітнього економічного форуму Україна у 2012 р. опустилася на 16 позицій за ефективністю митного управління порівняно з 2010 р. і займає 126 місце серед 132 країн світу.

Проведений аналіз використання державного замовлення, як важливої складової політики стимулювання ділової активності, показав його низьку ефективність. За даними Рахункової палати України, у 2010 р. вартість договорів, укладених поза конкурентною процедурою, досягла майже 63% від загальної вартості закуплених державою послуг, товарів, робіт; звіти за 2011 – 2012 рр. свідчать, що відбулося подальше скорочення застосування процедури відкритих торгів а вартісний показник угод, укладених поза конкурентною процедурою, став у декілька разів більший ніж у випадку застосування конкурентних торгів.

Також недостатніми є заходи держави з упровадження індикаторів ділової активності. Процес розробки і впровадження вищезазначених індикаторів знаходяться на початковій стадії. Це негативно впливає на інвестиційну привабливість економіки України і стан ділової активності підприємницького сектору.

В другому розділі **«Визначення стану ділової активності в Україні»** проведено аналіз інвестиційних процесів як складової ділової активності, запропоновано кроки з подальшого розвитку методичного забезпечення оцінки стану ділової активності та розвинутий методичний підхід до визначення «Індексу ділової активності» у підприємницькому секторі економіки.

Проведений аналіз процесу залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку, обсяги яких є характеристикою зацікавленості інвесторів у веденні бізнесу в Україні, свідчить про нестабільний характер процесу іноземного інвестування. Спостерігається негативна тенденція зменшення темпів приросту обсягів іноземних інвестицій. Станом на 31.12.2013 р. лівова частка іноземних інвестицій зосереджена в сфері фінансової і страхової діяльності (26,4%), оптової і роздрібної торгівлі, ремонту автомобілів (13%), металургії (10,8%). Доведено, що обмеженість інформації стосовно

умов інвестування на державному рівні, що існує сьогодні, стримує приток інвестицій, створює перешкоди для інвесторів. Таким чином, необхідним вбачається забезпечення інвесторів достовірною інформацією про підприємницькі можливості і ризики в національній економіці. Для цього доцільно задіяти механізм визначення і публікації індексів ділової активності.

Індикатори ділової активності мають відігравати важливу роль в прийнятті рішень про інвестування, а також забезпечувати аналітичною інформацією органи державної влади про стан економіки країни, окремих регіонів, ідентифікувати територіальні і галузеві диспропорції і перешкоди для розвитку. В повному обсязі завдання створення системи національних індикаторів ділової активності, що включає концептуальні підстави, систему показників, статистичний і соціологічний інструментарій в Україні, ще не вирішено.

У цьому напрямку державою були зроблені певні кроки. З 2006 р. НБУ проводить опитування ділових очікувань підприємств України. Порівняно з офіційною статистикою отримані НБУ дані мають низку переваг: інформація про стан ділової активності надходить швидше і може використовуватись як випереджаючий індикатор. Вищезазначені дані публікуються на 15 день після закінчення кварталу, а офіційні статистичні дані публікуються лише на 90 день. До недоліків можна віднести наступне: серед цілей опитування не міститься інформації про прогнозування стану національного ринку інвестицій, яка може забезпечити його прозорість; отримана інформація має вузьку спрямованість – вона призначена для керівництва країни, НБУ, обмеженої кількості фахівців. Для потенційних інвесторів така інформація має обмежений інтерес. До того ж, не було проведено перевірку надійності отриманих прогнозів при використанні наявного методичного забезпечення.

Аналіз методики НБУ виявив, що кількість респондентів, яка підпадає під опитування, змінюється від 1206 до 1267 за період 2010 р. – 2013 рр. При цьому не надається обґрунтування розміру вибірки. Іноземний досвід свідчить, що кількість респондентів при проведенні аналогічних опитувань значно більше, табл. 1.

Таблиця 1

Кількість респондентів при визначенні індексів ділових очікувань

Країни	Кількість респондентів.
США	близько 34000
Японія	близько 10700
Німеччина	7000 – виробничий сектор, 2000 – сектор послуг
Україна	1206 – 1267
Китай	більш ніж 3000 – виробничий сектор, 1200 – сектор послуг

Доведено, що обґрунтування розміру вибірки при проведенні опитування доцільно здійснювати на основі використання методу миттєвих спостережень. Зазначений метод є методом математичної статистики який дозволяє визначити розмір вибірки заздалегідь встановивши при цьому відсоток помилки в отриманих результатах. Розрахунок кількості респондентів здійснюється у такому порядку:

де, M – обсяг вибірки, k – коефіцієнт, який залежить від вірогідності, $\frac{2.58}{N}$ задана, 2 в даному випадку дорівнює 3, оскільки

оцінки експертів є процесом не рівномірним, схильним до різких змін, K – питома вага категорії, що досліджується у загальному обсязі інформації, P – величина відносної помилки, яка встановлюється виходячи із точності, що задається.

Застосування наведеного методичного підходу дозволило отримати наступний результат: так, за умови вибору рівня помилки у кінцевих результатах, який дорівнює 5%, величина вибірки повинна становити 10 800 респондентів, а при рівні помилки у 3% вибірка при проведенні опитування становитиме 30 000 респондентів.

Проведене порівняння опитування НБУ з індикаторами ділової активності розвинених країн свідчить, що деякі складові мають аналогічні або схожі визначення, а саме: інфляційні очікування, індекс промислового виробництва. На відміну від України в розвинених країнах ці показники публікуються щомісячно. В роботі обґрунтовано необхідність проведення опитування щодо інфляційних очікувань, зростання обсягів виробництва щомісяця; впровадити зміни в методичне забезпечення щодо проведення опитування ділових очікувань підприємств – «Індексу ділових очікувань» (ІДО) на основі стандартів розвинених країн, через те, що вітчизняний індикатор ІДО, впроваджений за наявною методикою НБУ, є непорівнянним з аналогічними індикаторами у країнах з розвинутою економікою.

Проведена перевірка надійності прогнозів комплексного випереджаючого індикатора «Індекс ділових очікувань» НБУ (ІДО) дозволила зробити наступні висновки: загальна динаміка ІДО та його окремих складових відповідає поточному стану відповідних фактичних показників, значення ІДО та його складових не відповідає періоду прогнозу, що є найбільш характерним джерелом помилок при прогнозуванні, респонденти у своїй більшості надають прогноз на поточний час, вони не можуть спрогнозувати свою діяльність на достатньо великий проміжок часу — 1 рік, перевірка гіпотези відповідності значень ІДО та його складових фактичним показникам показала, що за окремими показниками та в цілому існує достатня ступінь відповідності, але результати прогнозу не є надійними.

Аналіз кількості і частоти використання макроекономічних індикаторів ділової активності в розвинених країнах, з метою підвищення надійності ІДО та можливості співставлення з аналогічними показниками у розвинених країнах дозволив обґрунтувати наступні пропозиції:

обсяг виробництва є показником, який більш точно характеризує стан ділової активності порівняно з показником «обсяги реалізації», що використовується в методиці НБУ, у зв'язку з чим, більш доцільним є використання показника «обсяги виробництва». Обсяги реалізації продукції не завжди можуть точно відображати стан ділової активності в економіці (наприклад, зупинка виробництва і реалізація продукції зі складу з відповідним зменшенням показників ділової активності). Аналіз макроекономічних показників розвинених країн свідчить, що показники виробництва займають 1 місце за кількістю (25,26%) серед загальної чисельності показників, які характеризують стан реального сектору економіки. Частота використання зазначеного показника є високою: макроекономічні показники всіх країн, що досліджувались мають у своєму складі показник стану виробництва;

залучення до складу показників, що характеризують стан ділових очікувань

показника «обсягу нових замовлень» дасть можливість мати чітке уявлення про перспективи розвитку ділової активності. Запропонована складова має високу частоту використання: 6 країн серед 9, що досліджувались, мають 9 відповідних показників (9,47% або 4 місце серед показників, що характеризують реальний сектор економіки). Показник входить до складу поширеного в розвинених країнах композитного індексу ділової активності ISM (PMI) і має серед його складових найбільшу питому вагу. Частота використання зазначеного індексу ділової активності є високою: 8 показників у 9 країнах, що досліджувались (14,73% і 3 місце серед показників, що характеризують стан виробництва). В той же час, показник «фінансово – економічний стан» доцільно вилучити зі складу національного індексу ділових очікувань оскільки він допускає широке розуміння змісту показника (рентабельність, наявність або відсутність боргів, нових замовлень, ефективність діяльності) і не використовується як складова аналогічних індексів в розвинених країнах;

зменшення строку прогнозу комплексного показника ІДО з 12 місяців до 3 суттєво покращить його точність, оскільки якість прогнозу на період 3 місяці є значно вищою порівняно з прогнозом на рік. В існуючому вигляді значення індексу не відповідає періоду прогнозу;

посилити відповідальність респондентів за якість відповідей з метою уникнення надання інформації, яка не відповідає дійсності;

проведення періодичного вибіркового моніторингу якості опитування дасть можливість перевірити достовірність отриманої інформації.

Зазначені пропозиції представлені у табл. 2 у порівнянні з підходом НБУ до визначення ІДО.

Таблиця 2

Порівняльна таблиця до методичного підходу із визначення складу ІДО

Ознака	Склад індексу ділових очікувань	
	Діючий	Запропонований
Склад	фінансово - економічний стан	нові замовлення
	обсяги реалізації продукції	обсяги виробництва
	зайнятість	зайнятість
	інвестиції у будівництво та обладнання	інвестиції у будівництво та обладнання
Строк прогнозу	строк прогнозу – 12 місяців	строк прогнозу – 3 місяці
Перевірка якості	-----	проведення періодичного вибіркового моніторингу якості опитування

Аналіз існуючої методики оцінки ділової активності свідчить про необхідність її співставлення з відповідною оцінкою ділової активності в розвинених країнах.

В третьому розділі **“Оцінка стану ділової активності адміністративно - територіальних одиниць України”** обґрунтовано необхідність застосування заходів державної політики щодо активізації підприємницької ініціативи на загальнодержавному рівні, як необхідної умови сталого підвищення ділової активності, проведено оцінку дієвості державної політики стимулювання ділової активності та удосконалено порядок формування важелів стимулюючого впливу держави на ділову активність.

Дані рейтингу Світового банку стосовно якості державного управління «Governance Matters 2012» свідчать, що за ефективністю роботи уряду Україна набрала лише 22 бали із 100 можливих. За цим показником Україна знаходиться поруч із такими країнами як Малі - 21, Непал -23, Кірібаті - 24. РФ у дослідженні набрала 42 бали, Казахстан - 45, Польща - 72 бали. Виходячи із зазначеного запропонований підхід, який базується на використанні умовного простору «економічний стан – ділові очікування підприємницького середовища», рис 2.

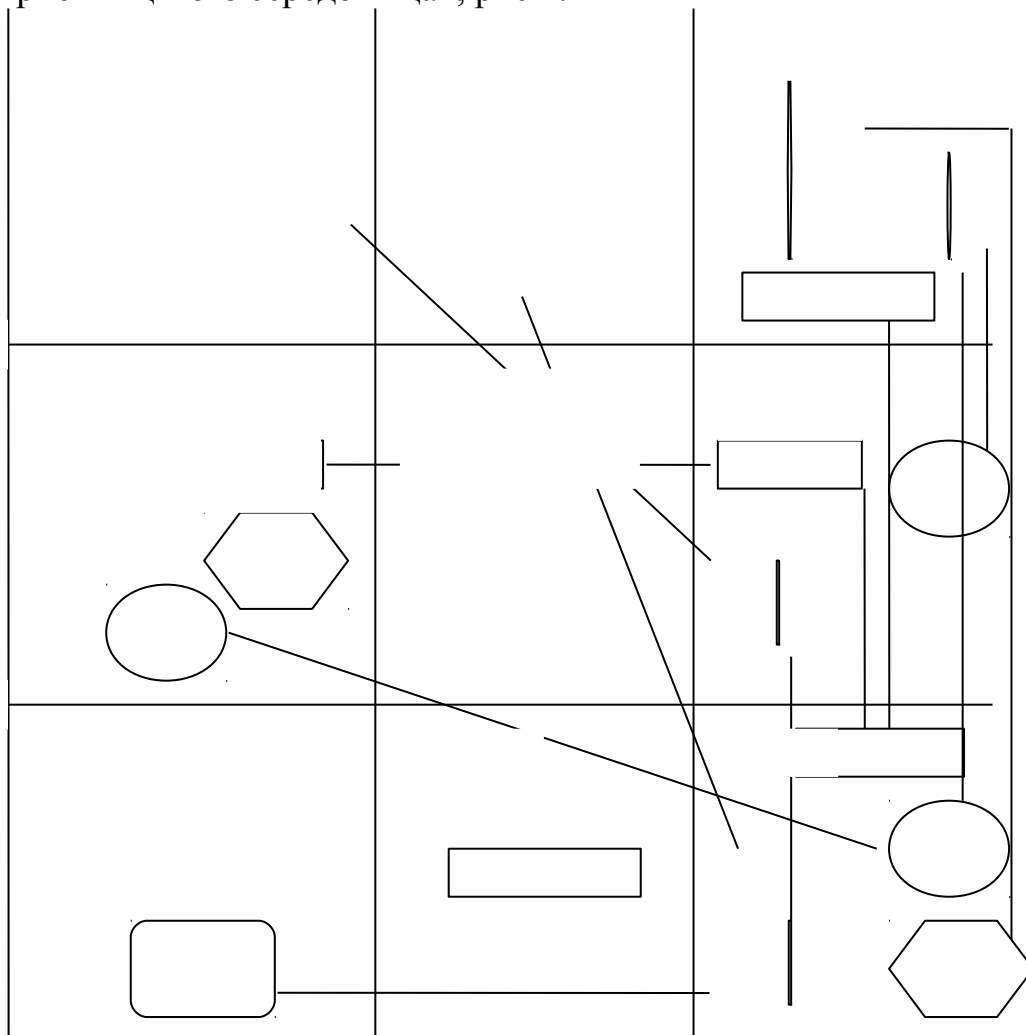

Рис. 2. Розміщення адміністративних територій у просторі «ділові очікування підприємницького середовища – економічний стан регіону» у 2009-2013 рр.:

 - Луганська, X
 - Рівненська,
 - Івано-Франківська,
 - Запорізька області

Вісь абсцисс відображає ділові очікування, вісь ординат – економічний стан областей. Для обґрунтування меж вісі «Індекс ділових очікувань» при розподілі показників ділових очікувань підприємців за різними рівнями використано принцип «золотого перетину». На основі статистичного аналізу були виявлені 4 змінні, які впливають на стан ділової активності: валовий регіональний продукт (ВРП) і прями

іноземні інвестиції (ПІІ) на душу населення, коефіцієнт покриття експортом імпорту, рівень зайнятості населення.

На першому етапі, на основі зазначених вище показників ділової активності розраховується інтегральний показник економічного стану по адміністративним територіям України. На другому етапі на основі даних НБУ розраховується індекс ділових очікувань адміністративних територій. На третьому етапі відбувається побудова умовного простору і, на основі позиції області у просторі, робиться висновок про дієвість політики стимулювання держави. В зазначеному просторі, в якості прикладу наведений рух адміністративних територій з заходу і сходу країни з різною структурою економіки, обсягами державної підтримки підприємницького сектору і динамікою ділової активності за 2009 – 2013 рр.

Переміщення Луганської області у 2010-2011 рр. із сегменту 1.2 до сегменту 3.3 обумовлений наявністю дієвих програм підтримки провідних галузей області: шахт, підприємств хімічної промисловості та гірничо-металургійного комплексу. Також, на протязі 2009-2012 рр. область була одним із лідерів у фінансуванні регіональних програм підтримки малого та середнього бізнесу. Це, в сукупності, обумовило темпи зростання інтегрального показника економічного стану і оптимістичні ділові очікування. У 2013р. область перейшла у сегмент 3.1, що обумовлено зниженням ділової активності на підприємствах металургійної, коксохімічної, вугільної, хімічної, нафтохімічної галузей.

Рух Запорізької області за 2009-2010рр. обумовлений післякризовим відновленням економіки, що поліпшило ділові очікування. Рух в 2011 р. із сегменту 3.2 до сегменту 3.1 обумовлений припиненням державної підтримки підприємств великого бізнесу який посідає провідні позиції в загальному обсязі реалізації товарів і послуг. Рух із сегменту 3.1 до 3.3 у 2012 обумовлений реалізацією інвестиційних проектів в альтернативній енергетиці та значними обсягами інвестицій в модернізацію провідних підприємств області (металургійний комплекс, машинобудування). У 2013 р. область опинилась у сегменті 2.1, що пов'язано із зниженням ділової активності підприємств гірничо-металургійного комплексу.

Особливостями Івано-Франківської і Чернівецької областей є значна частка в обсязі реалізації продукції малого та середнього бізнесу: 72,7 і 88% відповідно. Рух у сегментах простору в 2009-2011 рр. пов'язаний із післякризовим відновленням економіки та успішною реалізацією регіональних програм підтримки підприємництва, спрямованих на підтримку малого підприємництва. У зазначені роки державні програми в областях були профінансовані на 90-98% від запланованого. Значна частка програм була спрямована на здешевлення банківського кредитування та пільгове фінансування інвестиційних проектів на поворотній і безповоротній основі. Внаслідок активної політики підтримки розвитку підприємництва області перемістились із сегментів 3.1 до сегменту 3.3 і 3.2 відповідно.

У 2012 Чернівецька область перемістилась до сегменту 3.1 через зменшення економічної динаміки в добувній, переробній промисловості та суттєвого скорочення обсягів підтримки малого та середнього бізнесу. Рух Івано-Франківської області у 2012 р. до сегменту 3.2 значною мірою обумовлений зменшенням обсягів виробництва у хімічній, нафтохімічній галузях. У 2013 р. область повернулась до сегменту 3.3, що пов'язано із поліпшенням ситуації у провідних підприємствах хімічної і нафтохімічної

галузі. Повна інформація щодо руху областей України по сегментам умовного простору представлена у табл. 3.

Таблиця 3

Рух областей України по сегментам умовного простору «економічний стан – ділові очікування підприємницького середовища» за 2009-2013 рр.

Адміністративні території	Сегмент простору				
	2009	2010	2011	2012	2013
АР Крим	1.2	3.2	3.1	3.2	3.1
Вінницька	1.3	3.2	3.2	3.2	3.3
Волинська	1.3	3.2	3.1	3.2	3.1
Дніпропетровська	1.3	3.3	3.2	3.2	3.3
Донецька	1.2	3.3	3.2	3.3	3.2
Житомирська	1.2	3.3	3.3	3.2	3.3
Закарпатська	1.2	3.2	3.1	3.2	3.1
Запорізька	1.2	3.2	3.1	3.3	2.1
Івано - Франківська	1.2	3.2	3.3	3.2	3.3
Київська та м. Київ	1.3	3.2	3.3	3.1	3.1
Кіровоградська	1.2	3.2	3.3	3.3	3.3
Луганська	1.2	3.3	3.3	3.3	3.1
Львівська	1.3	3.2	3.2	3.1	3.2
Миколаївська	1.2	2.3	2.1	2.3	3.2
Одеська	1.2	3.2	3.2	2.2	3.1
Полтавська	1.1	3.3	3.3	3.3	3.3
Рівненська	1.1	2.1	3.3	3.2	3.3
Сумська	1.2	3.3	3.2	3.2	3.2
Тернопільська	1.2	3.2	3.3	3.1	3.3
Харківська	1.2	3.3	3.2	3.1	3.2
Херсонська	1.1	3.1	3.1	2.3	3.1
Хмельницька	1.2	3.1	3.3	3.2	2.3
Черкаська	1.2	2.3	1.2	2.3	2.1
Чернівецька	1.1	3.1	3.2	3.1	3.2
Чернігівська	1.1	2.2	3.2	2.2	3.3

Аналіз результатів політики стимулювання, які отримано на основі використання зазначеного підходу, свідчить про різну ступінь її дієвості. Области розподілились на умовні 3 групи.

В 1 групу віднесені області де помітний суттєвий вплив програм стимулювання з боку держави. Це області у яких провідні позиції займають фінансово-промислові групи провідні (Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська). Дієвою політика стимулювання ділової активності виявилась в областях з переважанням малого та середнього бізнесу: Івано-Франківської, Закарпатської, Одеської, Хмельницької, Кіровоградської, Чернівецької. Їх успіх обумовлений активною позицією місцевої влади у питанні стимулювання малого та середнього бізнесу, значними обсягами фінансування та їх ефективним використанням то обґрунтованими пріоритетами.

Області, які опинились у 2 групі, мають програми стимулювання підприємницької діяльності, однак через низку причин ці програми суттєво не впливають на динаміку ділової активності, що відобразилось на динаміці інтегрального показника економічного стану областей і ділових очікувань.

Основними чинниками є обмежені обсяги фінансування програм стимулювання у 2009-2011рр. в АР Крим, Волинській, Миколаївській, Черкаській, Чернігівській областях, нераціональний розподіл фінансових потоків впродовж року, недостатня обґрунтованість у виборі пріоритетів.

Області які віднесені до 3 групи не мали суттєвих обсягів фінансування програм стимулювання, однак в більшості показали оптимістичні ділові очікування та прискорені (помірні) темпи динаміки інтегрального показника економічного стану: Вінницька, Тернопільська, Полтавська, Харківська області.

З урахуванням стратегії України на інтеграцію до європейського співтовариства імовірною є ситуація коли застосування існуючих підходів до стимулювання ділової активності буде неможливим. У такому випадку вбачається необхідним передача функцій стимулювання ділової активності з національного на регіональний рівень.

В роботі розроблено порядок управлінських дій, які необхідно застосовувати при запровадженні заходів державної політики стимулювання ділової активності. Згідно зазначеного порядку, на етапі комплексної оцінки стану економічної системи обґрунтовано доцільність проведення опитування ділових очікувань суб'єктів господарювання з метою визначення основних тенденцій розвитку підприємницького середовища. З огляду на властивість опитування оперативно надавати інформацію, його проведення дозволить ідентифікувати проблеми, що виникають на момент їх появи, встановлювати цілі державної політики, розробляти своєчасні і дієві підходи до стимулювання ділової активності. На етапі вибору методів стимулювання ділової активності передбачено застосування прямого і непрямого впливу держави. До непрямого впливу відносяться інструменти грошово – кредитної, фіскальної, інвестиційної політики держави. До прямого впливу слід віднести державні цільові програми, субсидії, державні замовлення. Застосування зазначеної політики може ґрунтуватись як на використанні національних ресурсів так і ресурсів адміністративних територій або їх комбінації. З метою підвищення ефективності державної політики порядком передбачено обов'язкове узгодження заходів стимулювання ділової активності установами, відповідальними за проведення державної економічної політики.

З метою підвищення дієвості політики стимулювання в зазначеному підході передбачена обов'язкова оцінка колом зацікавлених сторін та доказ необхідності застосування заходів стимулюючого впливу держави на ділову активність. Це дозволить підвищити якість і ефективність рішень, що приймаються та зменшить кількість рішень, які не відповідають економічним інтересам країни. При проведенні моніторингу виконання заходів із стимулювання порядком передбачено застосування щомісячного поточного контролю на основі проведення опитування ділових очікувань, розрахунку індексу ділових очікувань підприємницького сектору та показників стану економічної системи. Підсумкова оцінка результатів стимулювання ділової активності проводиться на основі перевірки відповідності результатів думок опитаних респондентів офіційній статистичній звітності на основі чого робиться остаточний висновок про дієвість заходів стимулювання. Виходячи з зазначеного, отримано удосконалення теоретико – методичного забезпечення формування державної політики стимулювання ділової активності, як складової механізму державного регулювання

національної економіки.

ВИСНОВКИ

Вирішення наукового завдання з формування заходів стимулюючого впливу держави на стан ділової активності підприємницького сектору економіки України дозволило зробити такі висновки:

1. На основі узагальнення наукових праць іноземних і вітчизняних вчених було здійснено розмежування поняття «ділова активність» в залежності від масштабів економічної системи, що дозволило удосконалити його та розглядати як процес функціонування макроекономічної системи, що підпадає під стимулюючий вплив держави і спрямований на забезпечення використання наявних ресурсів з метою підвищення добробуту населення.

Розмежування на теоретичному рівні сутності поняття «ділова активність» в залежності від масштабів економічної системи дозволило перейти від аналізу функціонування окремого економічного суб'єкта, галузі, території до рівня національної економіки і визначати стан ділової активності поза залежності специфіки діяльності підприємства, галузі, території.

Дотримання такого підходу на практиці дозволяє досліджувати економічні процеси, які мають місце у національній економіці, ідентифікувати проблеми, що виникають і обґрунтовувати напрями державної політики стимулювання ділової активності.

2. Оскільки діючий порядок визначення індексу ділових очікувань в Україні не передбачає обґрунтування вибірки опитуваних представників підприємницького сектора економіки, неможливим є визначення помилки отримуваних результатів опитування. Запропонований підхід, що ґрунтується на використанні статистичного методу миттєвих спостережень, дає змогу встановлення певного відсотку помилки заздалегідь, на етапі підготовки до опитування, це дозволило обґрунтувати кількість респондентів виходячи із бажаного відсотка помилки у результатах, так, за умови вибору рівня помилки у кінцевих результатах, який дорівнює 5%, величина вибірки має становити 10 800 респондентів, а при заданому рівні помилки у 3%, вибірка у ході проведення опитування становитиме 30 000 респондентів, що відповідає світовому досвіду низки країн з розвинутою економікою.

3. Аналіз макроекономічних індикаторів ділової активності, що використовуються в країнах з розвинутою ринковою системою економіки, узагальнення показників їх кількості та частоти використання, дозволив стверджувати про неможливість співставлення вітчизняного «Індексу ділових очікувань» НБУ (ІДО) із іноземними аналогами. Це, у свою чергу, не дає можливості оцінювати поточний і перспективний стан економіки за загальноприйнятим в розвинених країнах порядком та негативно впливає на інвестиційну привабливість національної економіки, оскільки, іноземні інвестори не ризикують інвестувати кошти в країну, стан економіки якої не можна оцінити за загальноприйнятими стандартами.

Узагальнення міжнародного досвіду дало можливість виділити найбільш використовувані показники, що характеризують стан ділової активності та розробити

пропозиції щодо внесення змін у склад ІДО: замінити показник «обсяги реалізації», що входить у склад ІДО НБУ показником «обсяги виробництва» оскільки останній більш точно характеризує стан ділової активності. Цей показник за частотою використання займає 1 місце (25,26%) серед загальної чисельності показників, які мають місце у США, Канаді, Великобританії, Японії та країнах Європейського союзу та характеризують стан ділової активності в реальному секторі економіки; долучити до складу показників ІДО, показник «обсяг нових замовлень», що дасть можливість мати чітке уявлення про перспективи розвитку ділової активності. Запропонована складова має високу частоту використання в зазначених вище країнах та входить до складу поширеного в розвинених країнах та країнах, що розвиваються композитного індексу ділової активності ISM (PMI) і має серед його складових найбільшу питому вагу; вилучити із складу показників ІДО показник «фінансово – економічний стан суб'єктів господарювання» оскільки він допускає широке розуміння змісту показника (рентабельність, наявність або відсутність боргів, нових замовлень, ефективність діяльності) і не використовується як складова аналогічних індексів в розвинених країнах; зменшити прогностичний період з 12 місяців до 3 місяців, який є достатнім для побудови перспективних планів, що суттєво покращить його точність, оскільки якість прогнозу на період 3 місяці є значно вищою порівняно з результатами прогнозування на рік; проведення періодичного вибіркового моніторингу якості опитування, що дасть можливість перевірити достовірність отриманої інформації.

4. Для оцінки дієвості політики стимулювання ділової активності у підприємницькому секторі використано умовний простір «ділові очікування підприємницького середовища – економічний стан».

Запропонований підхід передбачає розмежування простору на сегменти, що дає можливість розрізняти зону оптимізму, нестійкої рівноваги і зону пісемістичних очікувань, а також, зону прискореного розвитку, помірному зростанню та рецесії (спаду) інтегрального показника економічного стану територіальних одиниць і, таким чином, відслідковуючи перехід позиції областей у сегментах роботи висновок про дієвість заходів державної політики стимулювання ділової активності. Розташування областей України у вказаному просторі за період 2009 – 2013 рр. дозволило стверджувати наявність різного ступеня дієвості політики стимулювання ділової активності.

Узагальнення державних програмних заходів щодо стимулювання ділової активності виявило низку недоліків, які суттєво зменшують дієвість розглянутих державних програм. А саме: помилкові пріоритети при розробці програм стимулювання, недосконалість порядку стимулювання представників підприємницького сектору та недоліки у здійсненні контролю за результатами стимулювання, обмежений обсяг фінансування програм підтримки малого та середнього бізнесу, недофінансування низки програм розвитку малого та середнього бізнесу, нераціональний розподіл фінансових потоків впродовж року: значна частка коштів виділяється в останньому кварталі року, що не дає можливості реалізовувати програми стимулювання ділової активності.

5. Оскільки для України характерним є низька ефективність державної економічної політики, що підтверджена дослідженням Світового Банку стосовно якості державного управління «Governance Matters 2012» за яким ефективність роботи уряду України набрала лише 22 бали із 100 можливих, було проведено зміни в організації

стимулювання ділової активності. Передбачено обов'язковий доказ необхідності втручання держави в економіку та проведення моніторингу стану ділової активності, що ґрунтується на результатах опитувань і статистиці стану підприємницького сектору. Це дозволить підвищити дієвість стимулюючого впливу держави на ділову активність підприємницького сектору.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Зеленько О. О. Ділова активність та особливості її вимірювання в економіці України / О. О. Зеленько // Економіка. – 2014. – Вип. 14. – С. 106 – 113.

2. Зеленько О. О. , Мельникова О. В. Проблеми визначення ділової активності в економіці України / О. О. Зеленько, О. В. Мельникова // Економіка. – 2013. – Вип. 13. – С. 196 – 201.

Особистий внесок автора: проведений аналіз існуючої методики оцінки ділових очікувань підприємств НБУ, виявлені її недоліки, запропоновані пропозиції щодо її удосконалення.

3. Зеленько О. О. Чинники впливу прямих іноземних інвестицій на ділову активність у перехідній економіці України / О. О. Зеленько // Економіка. – 2003. – Вип. 3. – С. 12 – 17.

4. Зеленько О. О. Вплив прямих іноземних інвестицій на ділову активність трансформаційної економіки / О. О. Зеленько // Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2002. – Вип. 11-2. – С. 135 – 140.

5. Зеленько О. О. Особливості впливу іноземних портфельних інвестицій на ділову активність українських підприємств / О. О. Зеленько // Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2001. – Вип. 24. – С. 52 – 54.

Стаття у науковому фаховому виданні, яке включено до міжнародних наукометричних баз:

6. Зеленько О. О. Проблеми визначення стану ділової активності в Україні / О. О. Зеленько, Л. П. Радченко // Бизнес Информ. – 2011. – № 11. – С. 26 – 28.

Особистий внесок автора: запропоновані кроки для подальшого розвитку методичного забезпечення процесу визначення національних індикаторів ділової активності.

Стаття у закордонному виданні:

7. Aleksandr Zelenko. Ways of improving the policy stimulation of business activity in the economy of Ukraine // Scientific approach to the analysis of the government's economic policy in the present-day conditions: research articles, B&M Publishing, San Francisco, California. – 2014. – P. 17 – 25.

Публікації в інших виданнях:

8. Зеленько О. О. Проблемні питання формування та реалізації ділової активності в Україні / О. О. Зеленько // Соціально – економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики : міжнар. наук.-практ. конф., 19 – 20 травня 2011 р. : тези доп. – Х., 2011. – С. 251 – 253.

9. Зеленько О. О. Визначення стану ділової активності адміністративних територій України / О. О. Зеленько // Соціально – економічний розвиток України та її

регіонів: проблеми науки та практики : міжнар. наук.- практ. конф., 10 – 11 травня 2012 р. : тези доп. – Х., 2012. – С. 133 – 134.

10. Зеленько О. О. Аспекти державної політики стимулювання ділової активності / О. О. Зеленько // Інноваційна економіка – напрямок сталого розвитку держави : міжнар. наук.-практ. конф., 7 – 8 вересня 2012 р. : тези доп. – Сімферополь, 2012. – С. 28 – 29.

11. Зеленько О. О. Проблеми стимулювання ділової активності в економіці України / О. О. Зеленько // Економіка та управління: проблеми науки та практики : міжнар. наук.-практ. конф., 28 – 29 вересня 2012 р. : тези доп. – Львів, 2012. – С. 9 – 10.

12. Зеленько О. О. Проблеми оцінки дієвості державної політики стимулювання ділової активності в Україні / О. О. Зеленько // Соціально – економічний розвиток України та її регіонів : проблеми науки та практики : міжнар. наук.- практ. конф., 22 – 23 травня 2014 р. : тези доп. – Х., 2014. – С. 267 – 270.

АНОТАЦІЯ

Зеленько О. О. Державна політика стимулювання ділової активності в економіці України.- Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Науково – дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Харків, 2015.

Дисертацію присвячено подальшому розвитку і вдосконаленню теоретичних, методичних та практичних питань щодо оцінки стану ділової активності національної економіки та формуванню державної політики, що спрямована на стимулювання ділової активності в економіці України.

На основі узагальнення сучасних міжнародних і вітчизняних підходів до визначення поняття «ділова активність» в роботі здійснено їх розмежування на макро, мезо, мікрорівні, що дозволило уточнити це поняття та використовувати його у дослідженні економічних процесів, які мають місце у національній економіці. Запропоновані заходи із удосконалення організаційно - методичного підходу до обґрунтування управлінських дій з реалізації заходів державної політики стимулювання ділової активності.

Подальший розвиток отримав методичний підхід до діагностики стану ділової активності національної економіки на основі імплементації досвіду розвинених країн щодо кількості підприємств, що залучаються до опитування та методичний підхід до оцінки дієвості політики стимулювання держави. Узагальнено світовий досвід розвинених країн з використання індикаторів ділової активності і на цій основі запропоновані зміни до складу індексу ділових очікувань НБУ.

Ключові слова: державна політика, стимулювання з боку держави, ділова активність, державна політика стимулювання ділової активності, індекси ділової активності, індекс ділових очікувань.

АННОТАЦИЯ

Зеленько А. О. Государственная политика стимулирования деловой

активности в экономике Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Научно – исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины, Харьков, 2015.

Диссертация посвящена дальнейшему развитию и усовершенствованию теоретических, методических и практических вопросов по оценке состояния деловой активности национальной экономики и формированию государственной политики, направленной на стимулирование деловой активности в экономике Украины.

На основе обобщения современных зарубежных и отечественных подходов уточнено понятие «деловая активность» что дало возможность сформулировать данное понятие как процесс функционирования макроэкономической системы, которая подвергается стимулирующему воздействию со стороны государства и направлена на обеспечение эффективного использования существующих ресурсов с целью повышения благосостояния населения. Использование данного подхода позволяет исследовать экономические процессы национальной экономики, идентифицировать возникающие проблемы на ранних этапах их появления и определять пути их решения.

Изменен подход к обоснованию управленческих действий при реализации мероприятий государственной политики стимулирования деловой активности национальной экономики. В основе предложений лежит порядок организации управленческих действий при реализации мероприятий по стимулированию деловой активности включающий условие об обязательном доказательстве необходимости государственного вмешательства в экономику и мониторинге действенности проводимой политики стимулирования на основе проведения опросов деловых ожиданий, расчета индекса деловых ожиданий и данных официальной статистики.

Дальнейшее развитие получил методический подход к диагностике состояния деловой активности национальной экономики, который основывается на имплементации опыта развитых стран касательно количества предприятий – респондентов при проведении опроса деловых ожиданий. В основе предложений по повышению надежности полученных результатов лежит использование статистического метода моментных наблюдений, который дает возможность заранее установить определенный процент ошибки в полученных результатах: при выборе уровня ошибки, который равен 5% величина выборки должна составлять 10 800 респондентов, при величине ошибки равной 3% величина выборки должна составлять 30 000 респондентов.

Опираясь на использование условного пространства с координатами «деловые ожидания предпринимательского сектора – экономическое состояние областей Украины» в работе предложен подход к оценке действенности политики стимулирования деловой активности государства. Указанный подход предполагает разграничение пространства на сегменты, что дает возможность различать зону оптимизма, неустойчивого равновесия, зону писсемизма в деловых ожиданиях предпринимательского сектора, а также, зону ускоренного роста, умеренного роста и, отслеживая переход областей из одного сегмента в другой, делать вывод о динамике

интегрального показателя экономического состояния областей Украины и действенности политики стимулирования государства.

На основе изучения международного опыта по использованию макроэкономических индикаторов деловой активности сделан вывод о несопоставимости отечественного «Индекса деловых ожиданий» Национального Банка Украины с аналогичными показателями в развитых странах. Обобщение международного опыта применения макроэкономических индикаторов, их количества и частоты использования позволило предложить рекомендации по изменению состава отечественного «Индекса деловых ожиданий», что позволит повысить его надежность и возможность сопоставления с зарубежными аналогами.

Ключевые слова: государственная политика, государственное стимулирование, деловая активность, государственная политика стимулирования деловой активности, индексы деловой активности, индекс деловых ожиданий.

SUMMARY

Zelenko O. O. National policy of stimulating economic activity in Ukrainian economy. – Manuscript.

Dissertation to obtain the degree of Candidate of Economic Sciences by specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. Research center of industrial issues of development of NAN, Kharkiv, Ukraine, 2015.

Dissertation is devoted to further improvement and development of theoretical, methodical and practical issues relative to business climate assessment of national economy and formation of the state policy focused on stimulation of business activity in economy of Ukraine.

Having generalized foreign and national approaches to the definition “economic activity”, they were divided into macro-, meso- and micro levels. It allowed to specify this definition and use it in research of economic functions in national economy. Activities of improvement the organisational and methodical approach to justification the management activities of public policy measures the business activity stimulation have been suggested.

Methodological approach to the diagnostic economic activity national economy based on implementation of experience developed economies relative to polled businesses and methodological approach to the evaluation of effectiveness the national policy stimulating have obtained further development. Experience of the developed countries relative to using economic activity indicators has been generalized and changes in the structure of business expectations index NBU have been offered.

Key words: national policy, government stimulated, economic activity, national policy of stimulating economic activity, index of economic activity, index of business expectations.

Підписано до друку 20.05.2015 Формат 6090/16.
Папір офсетний. Обсяг 0,9 ум.-друк. арк. Друк різнограф
Наклад 100 прим. Зам. № 55. Безкоштовно.

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»
61003, Україна, м. Харків, пров. Соляниківський, 4,
т. 8 (057), 771-00-92, 771-00-96